

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ

Αθήνα, Ελλάδα,

27 Σεπτεμβρίου 1922

ΘΕΜΑ : Το πρόβλημα της Εγγύς Ανατολής

Εξοχότατο Υπουργό Εξωτερικών

Κύριε,

Έχω την τιμή να υποβάλω προς το Υπουργείο έκθεση για το τι έγινε και τι πρόκειται να γίνει στην Εγγύς Ανατολή με μια σύντομη έκθεση στα γεγονότα και τις αιτίες που οδήγησαν στην φρικτή τραγωδία που τώρα διαδραματίζεται στη Σμύρνη.

Έχω την τιμή να επιστήσω την προσοχή του Υπουργείου στο γεγονός πως, αμέσως μετά την αποβίβαση των Ελλήνων στη Σμύρνη, τηλεγράφησα ότι αυτό μπορούσε να αποδειχθεί μια δεύτερη «Σικελική εκστρατεία», σε συσχετισμό με τον πόλεμο εναντίον των Συρακουσών το 413 π.Χ., που οδήγησε στην πλήρη ελάττωση του θησαυροφυλακίου των Αθηνών και στην πλήρη εξάλειψη των Αθηνών ως ηγέτιδας δυνάμεως του αρχαίου κόσμου.

Σε άλλο μήνυμα του οποίου δεν μπορώ να αναφέρω την ημερομηνία, δεδομένου πως τα αρχεία είναι στη Σμύρνη, προέβλεψα πως, αν ο ελληνικός στρατός υποχωρούσε από την Μ. Ασία, θα ακολουθούταν από ολόκληρο το χριστιανικό πληθυσμό και τόνισα πως όποιος δεν μπορούσε να προβλέψει αυτά δεν ήταν ενημερωμένος με την κατάσταση που επικρατούσε στη Μ. Ανατολή και την ψυχροσύνθεση, την νοοτροπία των κατοίκων της. Ένα αντίγραφο του εγγράφου στάλθηκε στην Κωνσταντινούπολη και θυμάμαι πως πήρα μια επεξήγηση με διαβεβαίωση ότι η νέα τουρκική διοίκηση που θα εγκαθιδρυόταν θα ήταν μια καλοκάγαθη και φιλόανθρωπη διοίκηση.

Βέβαια, σε ορισμένους κύκλους η βδελυρή και αποτρόπαιη συμπεριφορά των Τούρκων στη Σμύρνη θα ερμηνευθεί από την οργή που αναπτύχθηκε μεταξύ των Τούρκων εξαιτίας της

καταστροφής που προκλήθηκε από την ελληνική στρατιά κατά την υποχώρησή της προς αυτή την πόλη.

Έχω θητεύσει στην προξενική υπηρεσία της Εγγύς Ανατολής για σχεδόν 30 χρόνια και υπάρχουν ορισμένα γεγονότα τα οποία μόνο οι άνθρωποι που έχουν μακρά διαμονή σ' αυτή τη χώρα τα γνωρίζουν πλήρως.

Μετά τις στυγερές και τρομερές σφαγές των Αρμενίων στα 1915, για τις οποίες διαβίβασα στο υπουργείο πλήρη στοιχεία που μου παραχωρήθηκαν από ιθαγενείς Αμερικανούς αυτόπτες μάρτυρες, εκπροσώπους αμερικανικών εμπορικών οίκων που ήρθαν στη Σμύρνη, δεν πίστεψα πώς οποιοσδήποτε μπορούσε πια να έχει εμπιστοσύνη στις καλοκάγαθες προθέσεις των Τούρκων απέναντι του χριστιανικού πληθυσμού της αυτοκρατορίας.

Γύρω στο ένα εκατομμύριο και ένα τέταρτο Αρμενίων χάθηκαν σ' αυτή τη τρομερή υπόθεση, αφού οδηγήθηκαν στο θάνατο με αργά βασανιστήρια κάτω από συνθήκες τρομερής ωμότητας. Αυτή η μεθοδική εξάλειψη του χριστιανικού πληθυσμού συνεχίστηκε σταθερή έκτοτε. Ο φόβος που κυριεύσε το χριστιανικό πληθυσμό είναι τέτοιος που οι μη μωαμεθανοί κάτοικοι της Σμύρνης μπορούσαν σε κάθε στιγμή να φύγουν έντρομοι με την πρώτη οριστική ανακοίνωση πως οι Τούρκοι επέστρεφαν. Τούτο είναι τόσο απλό που οποιοσδήποτε μπορούσε να το δει.

Ο τελευταίος μεγάλος Σουλτάνος της παλιάς οθωμανικής αυτοκρατορίας ήταν ο Abdul Hamit, ο τελευταίος μεγάλος κυβερνήτης που γνώριζε πως η οθωμανική αυτοκρατορία ήταν ονομαστικά, δηλαδή τυπικά, τα υπόλοιπα της παλιάς βυζαντινής αυτοκρατορίας αποτελούμενα από διάφορες εργατικές και προοδευτικές φυλές από τις οποίες ο Τούρκος αποζούσε σαν παράσιτο φορολογώντας τις. Ο Abdul Hamit γνώριζε πως η ασφάλεια της οθωμανικής αυτοκρατορίας στηριζόταν στην υπόθαλψη της έριδας μεταξύ των χριστιανών - έργο όχι ιδιαίτερα δύσκολο. Όσον αφορά τη Μακεδονία, διατηρούσε έναν ειδικό στη Θεσσαλονίκη, που έργο του ήταν να προκαλεί φιλονικίες μεταξύ των Βουλγάρων, των Ελλήνων και των Σέρβων. Όταν παύθηκε και οι «Νεότουρκοι» ανέλαβαν την εξουσία άρχισαν, καθώς θα αποδείξουν οι εκθέσεις μου και εκείνες όλων των συναδέλφων μου σ' αυτή τη θέση σε κείνο το χρόνο, να καταδιώκουν και να εξολοθρεύουν τους Βουλγάρους, τους Έλληνες και τους Σέρβους αδιάκριτα και ένα γενικό κράτος τρόμου άρχισε. Οι φυλακές υπερπληρώθηκαν και η Θεσσαλονίκη άρχισε να γεμίζει με γυναίκες που κατάγγελλαν πως οι άντρες τους δολοφονήθηκαν ή αφαρπάστηκαν.

Δεν έγινε γενική σφαγή, αλλά σποραδικοί φόνοι, πού σχεδόν συναποτελούσαν σφαγή, επιπρόσθετα από τα βάρβαρα βασανιστήρια που επικράτησαν σ' όλη τη Μακεδονία. Η κατάσταση έγινε τόσο ανυπόφορη, ώστε οι Έλληνες, οι Βούλγαροι και οι Σέρβοι υποχρεώθηκαν να συνενωθούν για αρκετό χρόνο για να εκδιώξουν τους Τούρκους ένα πράγμα που θα μπορούσαν να το είχαν κάμει σε οποιαδήποτε στιγμή πριν από πολλά χρόνια, αλλά πού τους εμπόδιζε η διχόνοια που προανέφερα. Είναι αλήθεια πως ρίχτηκε ο ένας στον λαιμό του άλλου, μόλις το έργο τους τελείωσε μα συνεργάστηκαν για αρκετό χρόνο, ώστε να κατακτήσουν τον στόχο τους.

Ό, τι υπήρχε στη σκέψη των Τούρκων ακόμη και από το χρόνο της πτώσης του Abdul Hamit εκφράζεται καλά στο σύνθημά τους «Η Τουρκία για τους Τούρκους». Οπισθοδρομικοί οι ίδιοι εκτός από την πολεμική τέχνη, ανίκανοι στο εμπόριο σε μεγάλη κλίμακα ή στις εφευρέσεις, στις επενδύσεις και στη σύγχρονη βιομηχανία, ζηλεύουν τους χριστιανούς, που τους θεωρούν πως ευημερούν σε βάρος τους. Έχω ακούσει Τούρκους πολιτικούς να εκφωνούν λόγους στη Θεσσαλονίκη με τους οποίους να βεβαιώνουν πως, αν οι χριστιανοί εκδιώκονταν και διώχονταν, οι Τούρκοι θα μπορούσαν από απόλυτη ανάγκη να προοδεύσουν, να ιδρύσουν σχολεία και να αναπτύξουν εμπόριο και βιομηχανία. Ακολούθησε μετά η μεγάλη σφαγή που μνημόνευσα πιο πριν και άλλες μεγάλες σφαγές μικρότερης κλίμακας.

Η εκστρατεία των Ελλήνων στη Μικρά Ασία όπως πραγματοποιήθηκε ήταν το μεγάλο λάθος του Βενιζέλου. Μολονότι αδιαμφισβήτητα του ζητήθηκε, από τους αντιπροσώπους όλων των συμμάχων, να πάει στη Σμύρνη, δεν έπρεπε να το κάνει χωρίς την σύναψη μιας πραγματικής συνθήκης, χωρίς μια γραπτή συμφωνία πάνω στο είδος της βοήθειας που μπορούσαν να του παράσχουν. Για να αποφύγει τη φοβερή καταστροφή που έχει επακολουθήσει, που έχει εξάψει το φανατισμό και την πρόκληση σ' όλο το μουσουλμανικό κόσμο, αναμειγνύοντας τόσο τη Γαλλία όσο και την Ιταλία σε ανομολόγητους κινδύνους μόνο δύο σχέδια ήταν πιθανά. Πρώτο ποτέ να μη έστειλε τους Έλληνες στη Μικρά Ασία και δεύτερο μια και τους έστειλε εκεί έπρεπε να τους υποστηρίξουν με ένα νόμιμο τρόπο. Ό, τι πράγματι συνέβηκε ήταν η άμεση διαφωνία μεταξύ των συμμάχων, όπως πάντα συμβαίνει στην ιστορία όλων των χριστιανών. Η Ιταλία, στην οποία είχε ουσιαστικά δοθεί η υπόσχεση πως θα της δίδοταν η Σμύρνη, δημιούργησε λιμάνι στη Νέα Έφεσο για να μεταφέρει, αν μπορούσε να πετύχει, το εμπόριο μακριά από την παλιά πόλη και άρχισε να πουλά όπλα στους Τούρκους και να τους κολακεύει. Η Γαλλία για να υπονομεύσει τη Μεγάλη Βρετανία στην Εγγύς Ανατολή, πήρε μια στάση απέναντι στους Τούρκους που τελικά κατέληξε στη συνθήκη της Άγκυρας και την αναγνώριση από μέρος της Γαλλίας αυτής της κυβέρνησης.

Πριν από το γεγονός αυτό, δηλαδή την Μικρασιατική εκστρατεία, δεν μπορούσε να γίνει λόγος για πατριωτισμό ανάμεσα στους Τούρκους

Το τέλος του αξιοθαύμαστου τούτου ιδρύματος είχε ουσιαστικά τελειώσει ύστερα από επίθεση εναντίον του ίδιου του MacLachlan από Τούρκους στρατιώτες κατά την οποία παρολίγο να τον σκότωναν. Οι Έλληνες και οι Αρμένιοι που βασικά το στήριζαν, έχουν διωχθεί για να μην ξαναγυρίσουν για πολλά χρόνια. Οι Τούρκοι δεν θα το παρακολουθήσουν. Η κυρία Caldwell, γυναίκα ενός από τους καθηγητές, μου 'πε χτες πως οι Τούρκοι σπουδαστές της, που τους θεωρούσαν ως άριστους νέους με πολύ καλά διαπλασμένους χαρακτήρες, κουρέλιασαν όλο τον πολιτισμό τους και έγιναν θηριώδεις, όταν οι Τούρκοι έφθασαν στη Σμύρνη. Τα σχολεία θηλέων και αρρένων, από τα πιο αξιοθαύμαστα στην Εγγύς Ανατολή, ταυτόσημα με τις ΧΑΝ και ΧΕΝ, το Y. M. C. A. -Young Men Christian Association-και το Y. W. C. A. -Young Women Christian Association-και τα δυο ιδρύματα για παροχή υπηρεσιών προς τους Τούρκους, που και τα δυο είχαν πλουσιοπάροχα ενισχυθεί από τον κ. Στεργιάδη έχουν όλα δυστυχώς χαθεί. Αναμφίβολα θα λειτουργήσουν κάποιες επιχειρήσεις στο εγγύς μέλλον στη Σμύρνη, μερικά σύκα θα

παραχθούν και πιθανόν μερικές σταφίδες και καπνός, αλλά ολόκληρη η χώρα έχει ερημωθεί, οι πραγματικά προοδευτικοί εργάτες έχουν φύγει και οποιαδήποτε μεγάλη ανάπτυξη σε προοδευτικές γραμμές τέλειωσε ίσως για πάντα.

Οι Έλληνες στην επαρχία της Σμύρνης αγωνίστηκαν ενάντια σε πολλές δυσκολίες.

1. Την απάθεια του ιθαγενούς πληθυσμού που δεν τους υποστήριξε όπως έπρεπε να κάμει.
2. Το ακατόρθωτο να εξαναγκάσει να αποδεχθεί την ειρήνη ο Τούρκος.
3. Οι μεγάλοι Λεβαντίνοι (Βρετανοί, Γάλλοι και άλλοι) έμποροι που είχαν κάνει περιουσίες κάτω από το παλιό Τουρκικό καθεστώς των διομολογήσεων γνώριζαν πως ήταν αδύνατο να εκμεταλλευτούν τον Έλληνα.
4. Η εχθρότητα του μεγάλου καθολικού στοιχείου που είναι το ίδιο πικρή εναντίον των Ελλήνων όπως ήταν και στις μέρες της βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Ακόμα ένα πράγμα που έχει σημαντικά δυσχεράνει τους Έλληνες είναι η ολέθρια και διεφθαρμένη πολιτική τους. Είναι απίστευτο, μέχρι που μπορούν να φθάσουν οι Έλληνες πολιτικοί για να κρατήσουν το κόμμα τους στην εξουσία έστω για λίγες βδομάδες. Η ανατροπή του Βενιζέλου, του μεγάλου συνήγορου της Ελλάδας στην Ευρώπη και στην Αμερική και η επιστροφή του δυσφημισμένου, που έχασε το όνομά του, βασιλιά ήταν η αρχή του τέλους. Τα πολιτικά πάθη έχουν εξαφθεί τόσο που ακόμα και τώρα, μπροστά σ' αυτή την τρομερή τραγωδία που έπληξε την Ελλάδα, δεν έχουν ακόμα εξαντληθεί και το Βασιλικό κόμμα δε θα επιτρέψει ούτε και τώρα ακόμα στους βενιζελικούς να διανείμουν χρήματα, που παίρνουν από την Ευρώπη, ή να οργανώσουν συσσίτια για τους πρόσφυγες. Πιστεύω από τις πακουσ, έναν αμαθή, νομαδικό πληθυσμό, αλλά η αποβίβαση των Ελλήνων έδωσε στο Μουσταφά Κεμάλ το κατάλληλο επιχείρημα που ζητούσε για τη συνένωση των Τούρκων και το σχηματισμό μιας στρατιάς. Δε θα μπορούσε να διεγείρει τον μουσουλμάνο χωρικό να αφήσει το αλέτρι του ή τις καμήλες του ή την αγέλη των κατσικιών του με μια έκκληση στον πατριωτισμό του, αλλά η έκκληση στο φανατισμό του να εκδιώξει τους μισητούς Έλληνες και να λαφυραγωγήσει τις πλούσιες πόλεις τους και να αιχμαλωτίσει τις γυναίκες τους βρήκε έτοιμη ανταπόκριση. Σ' ολόκληρο το μουσουλμανικό κόσμο από τη πτώση της Κωνσταντινούπολης, έχει δημιουργηθεί ο θρύλος ότι ο Τούρκος ήταν η μουσουλμανική φυλή, που μπορούσε να κάμει την Ευρώπη να τρέμει. Η κολακεία του Τούρκου και η ερωτοτροπία μαζί του από τα μεγάλα χριστιανικά κράτη, έχει πάλι αναβιώσει στην Ινδία και στην Αίγυπτο και γενικά μεταξύ των Μουσουλμάνων αυτή την αρχαία παράδοση.

Η ελληνική διακυβέρνηση των Ελλήνων στη Μικρά Ασία ήταν η μόνη πολιτισμένη και ευεργετική που η χώρα αυτή έχει δει από τους ιστορικούς χρόνους. Βρισκόμουν σε στενή επαφή με τον κ. Στεργιάδη, τη διάρκεια όλων αυτών των γεγονότων έχω ταξιδέψει πλατιά σ' όλη τη χώρα, έχω μιλήσει με εικοσάδες ιθαγενείς Αμερικανούς που έχουν ταξιδέψει σ'

όλη την επικράτεια και γνωρίζω απόλυτα τι λέγω. Οι Έλληνες τιμωρούνταν πιο αυστηρά για επιθέσεις εναντίον των Τούρκων, απ' ό, τι οι Τούρκοι τιμωρούνταν για επιθέσεις εναντίον των Ελλήνων. Η ληστεία στην πράξη είχε περιοριστεί, η ασφάλεια πολύ εκτεταμένα βασιλευε και, όσο τα μέσα της ελληνικής διοίκησης το επέτρεπαν, ο κ. Στεργιάδης υποστήριξε και οργάνωσε πολιτισμένα ιδρύματα και ανέπτυξε πρόοδο και προήγαγε τη γεωργία και τη βιομηχανία. Οι Έλληνες γεωργοί, που μόλις πριν από λίγα χρόνια είχαν πεταχτεί έξω από τα σπίτια τους και τα χωριά τους καταστράφηκαν, είχαν σε μεγάλο βαθμό επιστρέψει και είχαν ξαναρχίσει την καλλιέργεια του περιφημου σταφυλιού «Σουλτανίνα» σε μεγάλη κλίμακα, του καπνού και άλλων αγροτικών προϊόντων. Στέλνω στο υπουργείο με άλλη αποστολή κατάλογο των διαφόρων αγαθοεργών ενεργειών απέναντι σε αμερικανικά εκπαιδευτικά ιδρύματα από μέρους του κ. Στεργιάδη, παράλληλα με ακόμα έναν κατάλογο από τη διαφορετική μορφή της μεταχείρισης που έχουν υποστεί τα αμερικανικά εκπαιδευτικά ιδρύματα από μέρους των Τούρκων. Αυτά τα ιδρύματα είναι για πάντα χαμένα στη Σμύρνη και την περιοχή το μεγάλο Κολλέγιο και αγροτικό σχολείο του Δρα MacLachlan που λειτουργούσε παραγωγικά για 30 χρόνια, με τα δαπανηρά του κτιριακά συγκροτήματα, που δημιουργήθηκαν με αμερικανικά χρήματα δεν έχει πια λόγο υπάρξεως.

Οι παρατηρήσεις μου στη Σμύρνη και από τις πληροφορίες που πήρα από διάφορες πηγές πως η τρομερή καταστροφή που έχει συμβεί στους κατοίκους της Μ. Ασίας ήταν αποτέλεσμα μιας αξιοπεριφρόνητης πολιτικής κίνησης. Το κυβερνών κόμμα πίστεψε πως δεν μπορούσε να τύχει βοήθειας από μέρους της Ευρώπης χωρίς την απομάκρυνση του Κωνσταντίνου και επαναφορά του Βενιζέλου. Χωρίς αυτή την υποστήριξη δε θα μπορούσαν να σταθούν στη Σμύρνη, δε θα μπορούσαν να ανακοινώσουν ότι είχαν διάθεση να αποσύρουν τα στρατεύματά τους από την επαρχία της Σμύρνης και επομένως επίτηδες προκάλεσαν την καταστροφή που ο κόσμος έχει δει. Για μήνες υπήρξε μια συστηματική αποστράτευση βενιζελικών αξιωματικών και αντικατάστασή τους με πιστούς βασιλικούς, πολλοί από τους οποίους εγκαταλείποντας τα στρατεύματά τους, άφηναν ολόκληρα συντάγματα χωρίς αξιωματικούς. Έχω αξιόπιστα πληροφορηθεί πως ο ελληνικός στρατός, ακόμα και την τελευταία στιγμή, μπορούσε να δημιουργήσει μία γραμμή αντιστάσεως και να περισώσει την κατάσταση, δεδομένου πως τα τουρκικά στρατεύματα που μπήκαν στη Σμύρνη ήσαν ασήμαντα. Αλλά ακόμα και οι Έλληνες αξιωματικοί που αποφάσισαν να δημιουργήσουν μια γραμμή αντιστάσεως και εξέφρασαν την ικανότητά τους να το πράξουν, διατάχτηκαν να υποχωρήσουν. Η όλη θλιβερή τραγωδία, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την πιο πικρή ανθρώπινη δυστυχία σε μεγάλη κλίμακα πρέπει να προκαλέσει γενική αηδία και αποθάρρυνση αναφορικά με τους Έλληνες, τους Τούρκους και την Ευρώπη. Ο Μουσταφά Κεμάλ είχε μια ευκαιρία να δικαιώσει τα εγκώμια των Ευρωπαίων και Αμερικανών προπαγανδιστών του και να ντροπιάσει τους χριστιανούς μπαίνοντας ειρηνικά στη Σμύρνη και παρέχοντας προστασία σ' όλους τους κατοίκους της. Αντίθετα μια απεχθής σφαγή προπαρασκευάστηκε, που την έχω ήδη περιγράψει, αλλά στην οποία θα ξανααναφερθώ. Η λεηλασία, η λαφυραγωγία, ο βιασμός και η σφαγή σε μεγάλη κλίμακα αμέσως μετά την είσοδο των Τούρκων, η εκδίκησή τους ξέσπασε εναντίον αρμενικού πληθυσμού, που κατηγορήθηκε πως έριψε βόμβες. Η αλήθεια είναι πως πολύ λίγες βόμβες ρίχτηκαν, πιθανόν μισή δωδεκάδα το πολύ, και αυτές σε μια συνοικία της πόλης όπου οι Αρμένιοι

ήταν ελάχιστοι. Αυτό δεν απέτρεψε ένα κυνηγητό των Αρμενίων για τρία μερόνυχτα από ομάδες τακτικών στρατιωτών και το φόνο τους με τον πιο αποκρουστικό τρόπο με το να ντουφεκίζονται, να μαχαιρώνονται, να κατακομματιάζονται μέχρι να πεθάνουν ή να τους κόβουν τους λαιμούς δημόσια στους δρόμους. Οι Αρμένιοι συστηματικά κυνηγήθηκαν και σκοτώθηκαν σ' ολόκληρη την πόλη και τα σπίτια τους μεθοδικά διαρρήχθηκαν από οδό σε οδό, λεηλατήθηκαν και οι άντρες σύρθηκαν έξω και σκοτώθηκαν. Καμιά φιλοτουρκική προπαγάνδα δεν μπορεί να συσκοτίσει εκείνο που πραγματικά συνέβη στη Σμύρνη -υπάρχουν πάρα πολλοί αξιόπιστοι μάρτυρες- η αλήθεια είναι βέβαιο πως θα διαλάμψει. Μετά τη μεγάλη φωτιά, αποτέλεσμα της οποίας ολόκληρος ο χριστιανικός πληθυσμός εξωθήθηκε προς την προκουμαία όπου παράμεινε για μέρες εκτεινώντας ικετευτικά τα χέρια στα πολεμικά πλοία του λιμανιού, σκούζοντας και ικετεύοντας για βοήθεια και πεθαίνοντας από πείνα και δίψα, η συμπεριφορά των Τούρκων ήταν βδελυρή. Η δεσποινίς Emily Mac Callum, διευθύντρια του σχολείου του Γυμνασίου Θηλέων στη Σμύρνη, που επέστρεψε από την πόλη αυτό το πρωί, αναφέρει πως ακόμα υπάρχουν μεγάλα πλήθη από αυτές τις αξιολύπητες υπάρξεις στην προκουμαία και κατά μήκος της ακτής χωρίς νερό και χωρίς τροφή και πως η δυσωδία από τα νεκρά κορμιά που υπάρχουν στην παραλία είναι τρομερή. Υπάρχουν ακόμα διακόσιες χιλιάδες που περιμένουν στην αποβάθρα να μεταφερθούν. Έχει ανακοινωθεί πως όλοι οι άνδρες από 18 -45 χρόνων θα συλληφθούν ως αιχμάλωτοι πολέμου και θα μεταφερθούν στο εσωτερικό και είχε επιβεβαιωτικές μαρτυρίες από άλλους που' ρχονταν από τη Σμύρνη, μεγάλες ομάδες ανδρών να μεταφέρονται μακριά από τους Τούρκους φρουρούς. Η καρδιά όλου του κόσμου έχει σκληρυνθεί από τον ευρωπαϊκό πόλεμο, αλλά υπάρχουν ακόμα άτομα που ζουν, που μπορούν να εκτιμήσουν το τρομερό πλήγμα που προξενήθηκε από το βίαιο διαχωρισμό των πατέρων και αδελφών και συγγενών από τους αγαπημένους τους. Οποιοσδήποτε που έχει κάποτε ζήσει στην Ανατολή θα ξέρει πως η μοίρα αυτών των ανθρώπων είναι ο βέβαιος θάνατος. Στη διάρκεια του Μεγάλου Πολέμου, όταν ήμουν στη Σμύρνη, οι ραγιάδες ή Έλληνες οθωμανοί υπήκοοι βίαια στρατολογούνταν και υποχρεωνόνταν να σκάβουν τάφους και να κάνουν άλλες δουλειές μέσα στη βροχή, χωρίς κουβέρτες, σκηνές ή τροφή και οι τρεις στους τέσσερις από αυτούς πέθαιναν. Οι οικογένειες θα μεταφερθούν μακριά, γυναίκες, αδελφές και παιδιά, θα παραμείνουν χωρίς φυσικούς προστάτες και θα καταστραφούν εκτός εάν ανέλπιστα βοηθηθούν. Θα υπάρξει η άποψη από μερικούς ότι δε θα έπρεπε να υποστηριχθεί η Ελλάδα και πως το μεγαλύτερο βάρος της διατροφής όλων των προσφύγων που έφθασαν στην Ελλάδα θα έπρεπε να αναληφθεί από αυτή τη χώρα, γιατί ήταν υπεύθυνη γι' αυτή τη μεγάλη καταστροφή, αλλά τα ταμεία της Ελλάδας έχουν

αδειάσει και δεν μπορεί να ανταποκριθεί σ' αυτό το δύσκολο έργο. Δεν καταλαβαίνω δε γιατί αθώοι τρίτοι πρέπει να εξαναγκάζονται να υποφέρουν για τα λάθη των άλλων. Θέλω να επαναλάβω ότι η σταθερή πολιτική του Τούρκου από την πτώση του Abdul Hamit και εδώ είναι η έξωση, ο φόνος και ο αφανισμός των χριστιανικών πληθυσμών. Έχω κάμει μερικές επιτυχείς προβλέψεις και τώρα κάμνω άλλη μια: αν οι κεμαλικές δυνάμεις επιτραπεί να μπουή στην Κωνσταντινούπολη οι τρομερές σκηνές των οποίων γίναμε μάρτυρες στη Σμύρνη θα επαναληφθούν σ' αυτήν την πόλη. Ενόψει όλων αυτών που ανέφερα και όλων αυτών που συνέβησαν δεν βλέπω γιατί ο Τούρκος θα έπρεπε να σφαγιάσει τούς Αρμένιους και τους Έλληνες στον Πόντο, στην Αρμενία και στη Μικρά Ασία και να τους δώσει μια «ήπια και φιλόφρων διακυβέρνηση» στην Κωνσταντινούπολη. Θα ήθελα τώρα να υποδείξω τη διαφορά μεταξύ των Ελλήνων και των Τούρκων. Οι Έλληνες έχουν

αναμφίβολα σκοτώσει Τούρκους, μα κανένα έθνος δεν έχει τέτοια συστηματική ιστορία σφαγών σε μεγάλη κλίμακα ή δεν είχε ποτέ στην παγκόσμια ιστορία όπως έχουν οι Τούρκοι. Οι Έλληνες πολιτικοί είναι διεφθαρμένοι και φαύλοι, αλλά η χώρα τους έχει να επιδείξει σημαντικά δείγματα πολιτισμού. Κτίζει νοσοκομεία, πανεπιστήμια, ιδρύει ναυτιλιακές εταιρίες και εφαρμόζει σύγχρονη γεωργία -όταν είναι ελεύθερη. Βλέπω μια διαφορά μεταξύ των υπερβολών ενός εξαλλου από αγανάκτηση και προδομένου στρατού που υποχωρεί μέσα σε μια χώρα που κατείχε για μερικά χρόνια και χωρίς τους αξιωματικούς του και τη συμπεριφορά του νικητή Τουρκικού στρατού, που αντί να προστατέψει τον απελπισμένο κόσμο που κρατούσε κάτω από τη δύναμή του, εσκεμμένα άρχισε τη σφαγή και τον εξευτελισμό του. Κανένας που δεν έζησε στην Εγγύς Ανατολή δεν μπορεί να καταλάβει πόσο απόλυτα ανίκανος για πρόοδο είναι ο Τούρκος. Κανένας που δεν ταξίδεψε ανάμεσα στα Τουρκικά χωριά ή δια μέσου του παλιού βασιλείου της τουρκικής αυτοκρατορίας δεν μπορεί να καταλάβει πόσο απελπιστικά οπισθοδρομικός είναι ένας λαός που κρατώντας για σχεδόν 500 χρόνια το ωραιότερο και πλουσιότερο μέρος της επιφάνειας της γής, δεν έχει κατασκευάσει ποτέ μια ραπτομηχανή ή ένα άροτρο ή μια ατμομηχανή, ή ένα πολεμικό πλοίο ή μια εκκοκιστική μηχανή ή μια καρφίτσα ή ένα σπίρτο. Οποιοσδήποτε ελπίζει για την πρόοδο της Τουρκίας που να κατοικείται μόνο από Τούρκους είναι σαν να ελπίζει πως η λεοπάρδαλη μπορεί να αλλάξει τις κηλίδες της. Η μωαμεθανική θρησκεία που βρίσκεται σε μεγάλη αναγέννηση σ' ολόκληρο τον κόσμο, με την πολυγαμία, τη στάση της απέναντι στις γυναίκες και τη στάση της σ' όλες τις μη μωαμεθανικές φυλές και με το παράδειγμα και τις διδασκαλίες του Μωάμεθ όπως αντιτίθεται στη διδασκαλία και τη ζωή του Χριστού, είναι μία από τις σκοτεινές δυνάμεις που βρίσκονται σε ενέργεια στον κόσμο, που ενώνονται να καταστρέψουν τον σύγχρονο πολιτισμό. Ο φόνος και η εξόντωση των προοδευτικών χριστιανικών πληθυσμών και η αντικατάστασή τους με μωαμεθανούς είναι μια οπισθοδρόμηση της ανθρωπότητας και επιστροφή στις μέρες του Αβραάμ. Έχω την τιμή επίσης να υποδείξω στο Υπουργείο σας πως όλες οι σφαγές σε ευρεία κλίμακα που διαπράχθηκαν από τους Τούρκους και η ιστορία της Τουρκικής αυτοκρατορίας είναι σε μεγάλο μέρος μια ιστορία σφαγών που πάντα διατάχτηκαν από ανώτερες αρχές. Οποιοσδήποτε πιστεύει πως οι δυνάμεις του Μουσταφά Κεμάλ ξέφυγαν από τον έλεγχο του στη Σμύρνη και πως τις έλεγξε μόλις τα κατάφερε, τίποτε δεν ξέρουν για την Τουρκική ιστορία ή τα γεγονότα στην Εγγύς Ανατολή. Πιστεύω επίσης πως, αν οι συμμαχικοί στόλοι στο λιμάνι της Σμύρνης, οι γαλλικοί, οι ιταλικοί, βρετανικοί και αμερικανικοί τόνιζαν εκφαντικά στον Μουσταφά Κεμάλ πως δεν έπρεπε να γίνουν σφαγές καμιά σφαγή δεν θα γινόταν. Εάν του έλεγαν σήμερα πως έπρεπε να σταματήσει την απαγωγή ανδρών μεταξύ 18 και 45 χρόνων στο εσωτερικό, θα σταματούσε, μα όταν βλέπει τις μεγάλες δυνάμεις του κόσμου να μένουν αδιάφορες στα πολεμικά τους πλοία, παρακολουθώντας τα τρομερά του έργα, αποθρασύνεται για μεγαλύτερες υπερβολές. Το θέαμα μιας σφαγής που εκτυλίσσεται μπροστά στα μάτια των μεγάλων δυνάμεων της Ευρώπης και με την φαινομενικά σιωπηρή συγκατάθεση, είναι ένα φαινόμενο που ελπίζω να μην ξαναδώ. Πιστεύω πως όταν η πραγματική αλήθεια γίνει γνωστή για το τι συνέβη στη Σμύρνη και για το τι έχει συμβεί και εξακολουθεί να συμβαίνει στην Εγγύς Ανατολή, όλος ο κόσμος στην Ευρώπη και στην Αμερική θα αισθάνεται όπως αισθάνομαι και εγώ.

26 Σεπτεμβρίου 1922

Από τη στιγμή που έγραφα τα πιο πάνω πληροφορήθηκα πως οι τρεις δυνάμεις της Αντάντ, έχουν στείλει ειδοποίηση στον Μουσταφά Κεμάλ πληροφορώντας τον πως με τη συγκατάθεσή τους θα επιτραπή στα στρατεύματά του να καταλάβουν την Κωνσταντινούπολη και τη Θράκη. Ο πανικός που πρέπει αυτή η ανακοίνωση να προξένησε μεταξύ των ιθαγενών χριστιανών, ακόμα και ευρωπαίων κατοίκων της Κωνσταντινούπολης, είμαι βέβαιος πως έχει αρχίσει. Το υπουργείο είναι σε θέση να ξέρει τι πρόκειται να συμβεί στην Κωνσταντινούπολη καλύτερα από ότι ξέρω εγώ από εδώ, αλλά διακινδυνεύω αυτόν τον ισχυρισμό ως βεβαιότητα χωρίς οριστική πληροφορία. Οι ιθαγενείς χριστιανοί καλά θα κάνουν να φύγουν όποιοι από αυτούς μπορούν να απομακρυνθούν, γιατί, κι αν ακόμα ληφθούν μέτρα για να αποτρέψουν μια άγρια σφαγή, με την άφιξη των στρατευμάτων του Μουσταφά Κεμάλ, η ζωή των χριστιανών θα καταστεί ανυπόφορη και ανασφαλής και σφαγές σίγουρα θα γίνουν αργά ή γρήγορα. Μακρά παρατήρηση με έχει πείσει πως ο Τούρκος είναι ανίκανος να διακυβερνήσει χριστιανικούς πληθυσμούς. Μπορεί στο παρελθόν μερικές χριστιανικές εθνότητες κάτω από τη διοίκηση του παλαιού Τουρκικού καθεστώτος να πρόκοψαν παρ' όλες τις αναρίθμητες σφαγές που αποτελούν κηλίδα στην τουρκική ιστορία, αλλά η πολιτική του Νεότουρκου θα καταστήσει τη διαβίωση του χριστιανικού πληθυσμού αδύνατη.

Βασικές αρχές

1. Οι Τουρκικές σφαγές πάντοτε γίνονται με διαταγή από τις ανώτερες Αρχές. Αυτό είναι πολύ γνωστό και ο τρόπος με τον οποίο διάφορες ιστορικές σφαγές έχουν διεξαχθεί αποδεικνύεται αναντίρρητα με πολλά παραδείγματα. Τέτοια ήταν η περίπτωση στη Σμύρνη η δε δήλωση του Μουσταφά Κεμάλ πως δεν μπορούσε να ελέγξει το στράτευμά του είναι ψευδής. Είναι ένα περιεργό δεδομένο πως ο Τούρκος είναι ικανός ακόμα να απατά τους Ευρωπαίους, παρά την πολύχρονη διαπίστωση της τακτικής του. Είναι πιθανόν πως μια αυστηρή γλώσσα στον Τούρκο διοικητή από το Γάλλο ναύαρχο θα μπορούσε να είχε σταματήσει τη σφαγή και όλους τους τρόμους που ακολούθησαν.

2. Πρέπει να γίνει σαφές πως υπήρξε για κάποιο χρονικό διάστημα πολιτική των Τούρκων εθνικιστών να εξοντώσουν και να περιορίσουν το ιθαγενές χριστιανικό στοιχείο στην Τουρκία. Οποιοσδήποτε καταστρώνει σχέδια για μελλοντικές επιχειρήσεις ή διπλωματικές σχέσεις με την Τουρκία πρέπει να το έχει αυτό υπόψη και να είναι απόλυτα

ενήμερος για τη μεταβολή των συνθηκών στη χώρα.

3. Ο Κεμαλισμός έχει αναπτυχθεί από την αδυναμία και τη διαφωνία των Συμμάχων. Η συμπεριφορά της Γαλλίας είναι μια περίπτωση απιστίας προς τους Συμμάχους που στοχεύει στην εξασφάλιση συμβάσεων και στην υπονόμευση της βρετανικής επιρροής στην Εγγύς Ανατολή. Η Μ. Βρετανία υπολογίζουσα την εργατική αντιπολίτευση και τη μουσουλμανική ανησυχία στην Ινδία είναι υποχρεωμένη να καταπιεί αυτό το πικρό χάπι, με την ελπίδα ότι οι παραχωρήσεις στον Κεμάλ θα ηρεμήσουν τους μουσουλμάνους στην Ινδία. Αυτό είναι λάθος και έχει ακολουθηθεί επαρκής λανθασμένη πολιτική. Η είσοδος των Κεμαλιστών στην Κωνσταντινούπολη θα ξεσηκώσει και θα θέσει εκτός ελέγχου τους Μουσουλμάνους της Ινδίας.

4. Η Κωνσταντινούπολη είναι σήμερα, όπως ήταν και κατά το χρόνο της πτώσης της το ακροτελεύτιο προπύργιο της Ευρώπης εναντίον των ορδών της Ασίας και αν αποδοθεί στον Τούρκο, θα σημάνει την απαρχή ενός κατακτητικού πολέμου σε βάρος των βαλκανικών χωρών - αν όχι σήμερα, αύριο, και αν όχι αυτόν το χρόνο, τον άλλο. Η δε ειρήνη της Ευρώπης θα βρίσκεται σε διαρκή κίνδυνο. Ο Τούρκος είναι φυλή που δεν ενδιαφέρεται για τις τέχνες της ειρήνης και δεν ξέρει τίποτε άλλο από τον πόλεμο και την κατάκτηση. Είναι αδύνατο για κείνον να απόσχει από πολεμικές επιχειρήσεις. Οποιαδήποτε σχέδια στηρίζονται πάνω στις υποσχέσεις του ή σε οποιεσδήποτε διαφορετικές υποθέσεις είναι καταδικασμένα να οδηγήσουν σε απογοήτευση και πολιτικοί που σχεδιάζουν οποιοδήποτε σχέδιο για το μέλλον πάνω σε οποιαδήποτε διαφορετική βάση, κτίζουν πάνω σε σαθρό θεμέλιο. Δεν είμαι δυστυχώς παρά ένας απλός υπάλληλος, που δεν κατέχει κανένα υψηλό αξίωμα και τα λόγια μου πιθανόν να μην έχουν μεγάλη βαρύτητα, αλλά γνωρίζω για ποιο πράγμα μιλώ και κάποιος που θα διαβάσει τούτες τις γραμμές μελλοντικά θα ζηήσει να τις δει να επιβεβαιώνονται.

Παρατήρηση

Οι άνδρες μεταξύ των ηλικιών 18 και 45 χρόνων που τώρα αποκόπτονται βίαια από τις συζύγους τους, τις αδελφές τους, τις μανάδες τους και τα παιδιά τους, μέσα σε αξιολάκρυτες σκηνές που μόνο ένας De Quincey μπορούσε να περιγράψει και που οδηγούνται μακριά από τους Τούρκους για να χαθούν και να πεθάνουν από την αργή λιμοκτονία και την έκθεσή τους σε άθλιες συνθήκες είναι ειρηνικοί αγρότες της Μικράς Ασίας και οι κάτοικοι της Σμύρνης, που ποτέ δεν συμπάθησαν την κυβέρνηση του Κωνσταντίνου και που με κανένα τρόπο δεν είναι υπεύθυνοι για την ανατριχιαστική τύχη που τους έχει επιφυλαχθεί. Αυτή η άδικη ενέργεια επιτελείται χωρίς έστω μια λέξη διαμαρτυρίας από οποιαδήποτε πολιτισμένη κυβέρνηση.

Έχω την τιμή να διατελώ, Κύριε,

G. Horton

Γενικός Πρόξενος Αμερικής στη Σμύρνη